

Kujawsko – Pomorskie Centrum Pulmonologii w Bydgoszczy

Zakład Diagnostyki Mikrobiologicznej

ul.Seminaryjna 1, 85-326 Bydgoszcz

Tel.: rejestracja; 052 32 56 792, asystenci: 052 32 56 789, kierownik: 052 32 56 792

POBIERANIE MATERIAŁU DO BADAŃ MIKROBIOLOGICZNYCH W KIERUNKU GRUŻLICY

Wyciąg z Instrukcji systemu zarządzania jakością **QI- 115/DL/LM**

Data aktualizacji **01.07.2017r.**

1. Wybór metody badawczej

- Czułe metody badań (posiew na podłoża płynne w systemie automatycznym BACTEC MGIT 960, badanie molekularne na obecność DNA *Mycobacterium tuberculosis complex*) zaleca się dla materiałów:
  - pobieranych technikami inwazyjnymi,
  - pochodzących od dzieci,
  - od chorych HIV+,
  - od chorych z dużym podejrzeniem gruźlicy,
  - do diagnozowania gruźlicy pozapłucnej
- Nie wykonuje się badania molekularnego na obecność DNA *Mycobacterium tuberculosis complex* z krwi, szpiku kostnego

2. Zlecenie badania mikrobiologicznego – odbywa się przez wystawienie odpowiedniego formularza skierowania/zlecenia przez lekarza.

Zgodnie z Ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, a także Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 21 stycznia 2009r. w sprawie standardów jakości dla medycznych laboratoriów diagnostycznych i mikrobiologicznych:

- wypełniać czytelnie wszystkie rubryki
- osoba zlecająca badanie poświadcza to własnoręcznym podpisem
- osoba pobierająca materiał weryfikuje tożsamość pacjenta, sprawdza czy w pojemniku znajduje się odpowiedni materiał i czy pojemnik jest szczelnie zamknięty, sprawdza zgodność materiału z danymi na pojemniku oraz na zleceniu i również poświadcza to własnoręcznym podpisem
- w przypadku, gdy pacjent sam dokonuje pobrania materiału, jako osoba pobierająca podpisuje się osoba nadzorująca pobranie tego materiału oraz weryfikująca jego zgodność z danymi na pojemniku oraz zleceniu
- skierowanie na badanie w kierunku gruźlicy można pobrać na stronie KPCP
- lekarz zlecający może telefonicznie zrezygnować z badań lub zlecić wykonanie z danego materiału dodatkowych badań; ten fakt jest odnotowywany na skierowaniu przez osobę przyjmującą zlecenie

3. Pobieranie materiału – wskazówki ogólne

- do diagnozowania gruźlicy najlepiej pobierać materiał przed włączeniem leczenia przeciwpłatkowego i/lub antybiotyków nieswoistych
- pobieranie materiału technikami inwazyjnymi - przygotowanie pacjenta i wykonanie zabiegu wykonywać zgodnie z procedurami obowiązującymi w Sali Operacyjnej/ Gabinet Zabiegowym/ Oddziale
- materiał pobierany do badań mikrobiologicznych należy traktować jako zakaźny
- w trakcie pobierania materiału należy używać środków ochrony osobistej: rękawiczki, fartuch ochronny i w razie konieczności okulary ochronne
- materiał pobiera się zawsze jałowym sprzętem do odpowiednich szczelnych pojemników
- materiały pobierać do pojemników typu FALCON, ewentualnie do innych sterylnych pojemników jednorazowego użytku
- zawsze podczas pobierania unikać zanieczyszczenia materiału: pojemnik z pobraną próbką natychmiast szczelnie zamknąć nie dotykając jego brzoju i wewnętrznej powierzchni zakrętki
- nie zanieczyszczać materiałem biologicznym zewnętrznych powierzchni pojemników i towarzyszących próbkom papierowych załączników
- nie dopuszcza się zamykania pojemników korkami z waty, ligniny itp.
- sprzęt i materiały medyczne użyte w trakcie pobierania próbek do badań mikrobiologicznych należy umieścić w pojemniku na skażone odpady medyczne.

4. Transport – wskazówki ogólne

- pobrane próbki należy jak najszybciej dostarczyć do Zakładu, a ich przechowywanie w temperaturze pokojowej powinno być ograniczone tylko do czasu koniecznego na przygotowanie prób do transportu
- jeżeli łączny czas przechowywania i transportu od momentu pobrania do dostarczenia do Zakładu przekracza 2 godziny, należy próby przechowywać w lodówce oraz podczas transportu zastosować chłodzenie; uwaga! w okresie zimowym zabezpieczyć przed zamrożeniem
- materiały należy transportować w zamkniętych kontenerach odpowiednio oznakowanych, wraz z danymi (numer telefonu) osoby wyznaczonej przez zleceniodawcę do kontaktu w razie wypadku
- pojemniki z materiałami powinny być umieszczone w opakowaniach pośrednich w taki sposób, aby w normalnych warunkach przewozu nie mogły być rozbite, przedziurawione lub ich zawartość nie uwolniła się do opakowania zewnętrznego; opakowania pośrednie powinny być zabezpieczone wewnątrz opakowań zewnętrznych przy użyciu odpowiedniego materiału wyściełającego
- skierowania na badania powinny być zabezpieczone w sposób uniemożliwiający kontakt z materiałem biologicznym
- kontenery do transportu materiałów należy okresowo i po każdym skażeniu dezynfekować obowiązującymi na oddziale metodami i środkami do dezynfekcji powierzchni i sprzętu
- niewłaściwe warunki przechowywania i transportu mogą zmieniać właściwości materiałów biologicznych, przez co uzyskane wyniki będą niewiarygodne

Pobieranie materiału do badań w kierunku gruźlicy płuc.

RODZAJ PRÓBKII	SPOSÓB POSTĘPOWANIA, WYMAGANE WARUNKI POBIERANIA, CZYNNOŚCI ISTOTNE PODCZAS POBIERANIA	ZABEZPIECZENIE MATERIAŁU, UWAGI
PLWOCINA	<p>LICZBA PRÓB</p> <ul style="list-style-type: none"> Na początku choroby, diagnozowanie: 3 próby pobrane w 3 różnych dniach, dopuszcza się pobranie 3 prób plwociny w krótszym czasie: w odstępach co najmniej 8 godzin, w tym jedna rano na czczo Badania kontrolne: zgodnie z aktualnymi zaleceniami leczenia gruźlicy <p>OBJĘTOŚĆ PRÓB: 3-10 ml</p> <p>WARUNKI POBIERANIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po wyjęciu protezy zębowej, ✓ po umyciu zębów i dziąseł, ✓ po wypłukaniu jamy ustnej wodą przegotowaną ✓ pod nadzorem personelu medycznego <p>W przypadku pacjentów nowoprzyjętych, gdy konieczne jest wykonanie badania pilnego (tryb „CITO”), dopuszcza się odstępstwa od zasady pobierania plwociny rano, na czczo.</p> <p>INSTRUKTAŻ POBIERANIA PLWOCINY</p> <ul style="list-style-type: none"> Należy poinstruować pacjenta o sposobie i celu postępowania Sposób postępowania:<ul style="list-style-type: none"> ➤ WZIĄĆ GŁĘBOKI ODDECH ➤ NA CHWILĘ WSTRZYMAĆ ODDECH ➤ ODKRZTUSIĆ GŁĘBOKO I ENERGICZNIE NA WYDECHU ➤ ODKRZTUSZAĆ DO POJEMNIKA PRZYTRZYMUJĄC GO PRZY DOLNEJ WARDZE I UWAŻAJĄC, ABY NIE ZANIECZYŚCIĆ JEGO ZEWNĘTRZNEJ CZĘŚCI <p>Jeżeli pacjent nie potrafi odkrztuszać spontanicznie, poinstruować go, by odetchnął kilka razy i wstrzymał na chwilę oddech. Kilukrotne powtórzenie tej czynności może wywołać odkrztuszenie.</p>	<p>PRZECHOWYWANIE, TRANSPORT</p> <ul style="list-style-type: none"> W temp .pokojowej – do 2 godzin W temp. lodówki – do 3 dni <p>TRUDNOŚCI Z ODKRZTUSZANIEM</p> <ul style="list-style-type: none"> Pobrać materiał z bronchoskopii Można pobierać plwocinę indukowaną (zaznaczyć to na pojemniku), lub po zastosowaniu syropu wykrztusznego Gdy nie możliwości pobrania plwociny, ani wykonania bronchoskopii, pobierać popłuczyny żołądkowe Dobrze jest pobierać plwocinę przez 3 kolejne dni po wykonaniu bronchoskopii
POPLUCZYNY OSKRZELOWE, BAL, INNE Z BFS	<ul style="list-style-type: none"> BAL, popłuczyny oskrzelowe:<ul style="list-style-type: none"> o optymalnie 50 ml, o min. 10 ml Zabezpieczona szczoteczka lub bioptat oskrzela w jałowym pojemniku Przygotowanie pacjenta i wykonanie zabiegu wykonywać zgodnie z procedurami obowiązującymi w Pracowni Endoskopowej	<p>PRZECHOWYWANIE, TRANSPORT</p> <ul style="list-style-type: none"> W temp .pokojowej – do 2 godzin W temp. lodówki – do 24 godzin
POPLUCZYNY ŻOŁĄDKOWE	<p>LICZBA PRÓB: najlepiej 3, w ciągu kolejnych dni</p> <ul style="list-style-type: none"> Przygotowanie pacjenta i wykonanie zabiegu - zgodnie z procedurami obowiązującymi w Oddziale/Gabinecie Zabiegowym	<p>PRZECHOWYWANIE, TRANSPORT</p> <ul style="list-style-type: none"> Prątki ulegają zniszczeniu w kwaśnym środowisku oraz pod wpływem enzymów trawiennych, dlatego należy próbkę transportować natychmiast po pobraniu – maksymalnie do 15 minut Oddziały w Smukale – do 2 godzin, po zneutralizowaniu silnie kwaśnego odczynu soku żołądkowego pobierając próbkę do pojemnika z 100mg węgla sodu (który można otrzymać w LM) lub przez dodanie do próbki jałowej soli fizjologicznej w stosunku 1:1. <p>NIE DO ZAAKCEPTOWANIA Materiał przechowywany bez zabezpieczenia przed działaniem soku żołądkowego</p>

Pobieranie materiału do badań w kierunku gruźlicy pozapłucnej.

RODZAJ PRÓBKII	SPOSÓB POSTĘPOWANIA, WYMAGANE WARUNKI POBIERANIA, CZYNNOŚCI ISTOTNE PODCZAS POBIERANIA	ZABEZPIECZENIE MATERIAŁU, UWAGI
MOCZ	<p>LICZBA PRÓB: zalecane minimum 5 prób w ciągu kolejnych dni</p> <p>OBJĘTOŚĆ PRÓB:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Najlepiej pierwsza poranna <u>cała</u> porcja moczu ▪ Min 50 ml ▪ W przypadku skąpomoczu – każda uzyskana ilość <p>PRZYGOTOWANIE PACJENTA (zapobieganie kontaminacji próbki) I POBRANIE MOCZU:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ DOKŁADNE UMYCIE ZEWNĘTRZNYCH NARZĄDÓW PŁCIOWYCH I UJŚCIA CEWKI MOCZOWEJ WODĄ Z MYDŁEM ➤ OPLUKANIE WODĄ UMYTEGO MIEJSCA (BEZ WYCIERANIA) ➤ NATYCHMIASTOWE ODDANIE MOCZU DO POJEMNIKA LUB KILKU POJEMNIKÓW ➤ UWAGA! ZMINIMALIZOWANIE SPOŻYWANIA PŁYNÓW OD GODZ.18 DNIA POPRZEDZAJĄCEGO POBRANIE SPOWODUJE ZAGĘSZCZENIE MOCZU W PĘCHERZU I ZMNIEJSZENIE OBJĘTOŚCI PRÓBKII 	<p>PRZECHOWYWANIE, TRANSPORT:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ W temp. pokojowej – do 2 godzin ▪ W temp. lodówki – do 24 godzin ▪ Przy przedłużającym się transporcie może dojść do uszkodzenia prątków przez kwaśne środowisko moczu! <p>UWAGA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mocz można pobrać przez cewnik oraz nakłucie nadłonowe. ▪ Jeśli pacjent jest długotrwale cewnikowany: pobranie moczu powinno nastąpić po wymianie cewnika. <p>MATERIAŁ NIE DO ZAAKCEPTOWANIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 24- godzinna zbiórka moczu ▪ mocz pochodzący ze zbiornika, do którego zbiera się mocz przez cewnik ▪ mocz w objętości < 50 ml (wyjątek: znacznego stopnia skąpomocz)
PŁYN OPLUCNOWY	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Do badania dostarczyć całą uzyskaną ilość, po oddzieleniu niezbędnych porcji do innych badań ▪ W przypadku objętości >50ml zastosować kilka pojemników 	<p>PRZECHOWYWANIE, TRANSPORT:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ W temp. pokojowej – do 2 godzin ▪ W temp. lodówki – do 24 godzin
PŁYN OTRZEWNOWY, OSIERDZIOWY, STAWOWY	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pobrać możliwie jak najwięcej płynu mózgowo-rdzeniowego ▪ Min. 2ml w sterylnym pojemniku 	<p>UWAGA</p> <p>Wszystkie materiały pobierane technikami inwazyjnymi są skąpoprątkowe!</p>
PŁYN MÓZGOWO-RDZENIOWY	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Węzeł (najlepiej cały lub znaczną jego część) umieścić należy w jałowym pojemniku, bez dodatku żadnych utrwalaczy, środków konserwujących, soli fizjologicznej lub innych płynów ▪ Materiałów tych nie należy zawijać w gazę itp. ▪ Wybrać fragment tkanki zmieniony chorobowo, serowaty. 	<p>UWAGA</p> <p>Wszystkie materiały pobierane technikami inwazyjnymi są skąpoprątkowe!</p>
FRAGMENTY TKANEK	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Węzeł (najlepiej cały lub znaczną jego część) umieścić należy w jałowym pojemniku, bez dodatku żadnych utrwalaczy, środków konserwujących, soli fizjologicznej lub innych płynów ▪ Materiałów tych nie należy zawijać w gazę itp. ▪ Wybrać fragment tkanki zmieniony chorobowo, serowaty. 	<p>UWAGA</p> <p>Wszystkie materiały pobierane technikami inwazyjnymi są skąpoprątkowe!</p>
WĘZŁY CHŁONNE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Węzeł (najlepiej cały lub znaczną jego część) umieścić należy w jałowym pojemniku, bez dodatku żadnych utrwalaczy, środków konserwujących, soli fizjologicznej lub innych płynów ▪ Materiałów tych nie należy zawijać w gazę itp. ▪ Wybrać fragment tkanki zmieniony chorobowo, serowaty. 	<p>UWAGA</p> <p>Wszystkie materiały pobierane technikami inwazyjnymi są skąpoprątkowe!</p>
ZAWARTOŚĆ ROPNI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Najlepszymi materiałami są aspiraty pobrane strzykawką i igłą lub samą strzykawką, wycinki skóry, zeszkrobiny dostarczone w jałowym pojemniku bez żadnych dodatków 	<p>MATERIAŁ NIE DO ZAAKCEPTOWANIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Materiał w formalinie lub innym płynie ▪ Materiał w wymazówce transportowej
PŁYN ASPIRACYJNY	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pobierać możliwie jak największe ilości ▪ Można dostarczyć w strzykawce z zatyczką (bez igły!) 	<p>MATERIAŁ NIE DO ZAAKCEPTOWANIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Materiał w formalinie lub innym płynie ▪ Materiał w wymazówce transportowej
BIOPTATY	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gdy aspiracja i biopsja nie jest możliwa (np objętość płynu jest niewystarczająca do aspiracji strzykawką i igłą), dopuszczalne jest pobranie materiału za pomocą wymazówki, a najlepiej kilku wymazówek (suchych, nie transportowych). ▪ W przypadku owrzodzeń pobierać materiał z brzegu zmiany. 	<p>MATERIAŁ NIE DO ZAAKCEPTOWANIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Materiał w formalinie lub innym płynie ▪ Materiał w wymazówce transportowej
ZMIANY SKÓRNE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gdy aspiracja i biopsja nie jest możliwa (np objętość płynu jest niewystarczająca do aspiracji strzykawką i igłą), dopuszczalne jest pobranie materiału za pomocą wymazówki, a najlepiej kilku wymazówek (suchych, nie transportowych). ▪ W przypadku owrzodzeń pobierać materiał z brzegu zmiany. 	<p>MATERIAŁ NIE DO ZAAKCEPTOWANIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Materiał w formalinie lub innym płynie ▪ Materiał w wymazówce transportowej
FRAGMENTY KOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ W sterylnym pojemniku, bez dodatku żadnych utrwalaczy, czy innych płynów 	<p>UWAGA</p> <p>Wszystkie materiały pobierane technikami inwazyjnymi są skąpoprątkowe!</p>
KREW	<p>LICZBA PRÓB: co najmniej 2</p> <p>OBJĘTOŚĆ PRÓBKII: 1-5 ml</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pobierać głównie od chorych HIV+ ▪ Pobierać analogicznie jak do badań mikrobiologicznych nieswoistych ▪ Pobierać bezpośrednio do butelki MYCO/F-Lytic z podłożem ▪ Butelkę MYCO/F-Lytic pobrać z LM, przechowywać w temperaturze pokojowej ▪ Nie należy naklejać nic na butelce, by nie zniszczyć kodu kreskowego 	<p>PRZECHOWYWANIE, TRANSPORT:</p> <p>W temp.pokojowej – do 24 godzin</p> <p>UWAGA!</p> <p>Nie umieszczać w lodówce!</p> <p>MATERIAŁ NIE DO ZAAKCEPTOWANIA:</p> <p>Krew pobrana do próbki lub innego pojemnika.</p>
INNE	W przypadku konieczności pobrania innego materiału prosimy o kontakt (tel.52 32 56 789)	